

LM-sak 8.4 /2019 Prioritert strategiarbeid i kommende landsmøteperiode - FOs rekruttering og organisering

Landsstyret innstiller for landsmøtet:

- 1 *Landsstyret utvikler en strategi for rekruttering og organisasjonsbygging basert på saksframstillingen.*
- 2

Saksframstilling:

Strategi for rekruttering og organisasjonsbygging

FO er i dag det overlegent største forbundet for våre profesjoner og har i den kommende landsmøteperioden svært gode muligheter for videre organisasjonsbygging og rekruttering. Dette gjelder:

- Antall medlemmer
- Tilstedeværelse på arbeidsplassene
- Innflytelse i LO
- Samfunnsmessig tyngde

FO har utviklet et eget profesjonsfaglig tilbud som ingen av våre konkurrenter er i nærheten av. Vi har en posisjon vis-à-vis departementer og myndigheter som gir muligheter for å forsvare og styrke profesjonenes plass i helse- og sosialsektoren. Vi har opparbeidet en viktig posisjon i kampen for helse- og sosialarbeidernes arbeidsvilkår. Vi har fått en posisjon som talerør for høyskolegruppene innad i LO.

Vi har også påbegynt et systematisk arbeid for å etablere klubber og være til stede på arbeidsplassene innenfor alle tariffområder hvor FO-profesjonene jobber. En videreutvikling av dette arbeidet vil stå høyt på dagsorden i den kommende landsmøteperioden.

Medlemsvekst er av stor betydning for å sikre videre organisasjonsbygging, og forutsetningene for fortsatt medlemsvekst i FO er til stede. Det er en netto økning av antall stillinger for våre profesjoner på mellom 1000 og 1500 pr. år. Mellom 2500 og 3000 begynner på en av våre profesjonsutdanninger årlig.

For å utnytte mulighetene for videre styrking av FO best mulig er det imidlertid viktig at vi tar de riktige strategiske grepene.

Bakgrunn og nå-situasjon

FO ble stiftet i 1992 som en fusjon av Norsk Barnevernpedagogforbund, Norsk Sosionomforbund og Norsk Vernepleierforbund. Om vi ser på medlemsutviklingen siden stiftelsen, har fusjonen vært en ubetinget suksess. Medlemstallet er tredoblet på 27 år, og forbundet har gått fra å være et lite forbund til et mellomstort forbund i LO-sammenheng.

Medlemsveksten er betydelig for alle de tre store profesjonene. Antallet sosionomer er mer enn doblet, antallet barnevernspedagoger er tredoblet, mens antallet vernepleiere er nesten firedoblet.

Balansen mellom profesjonene endret

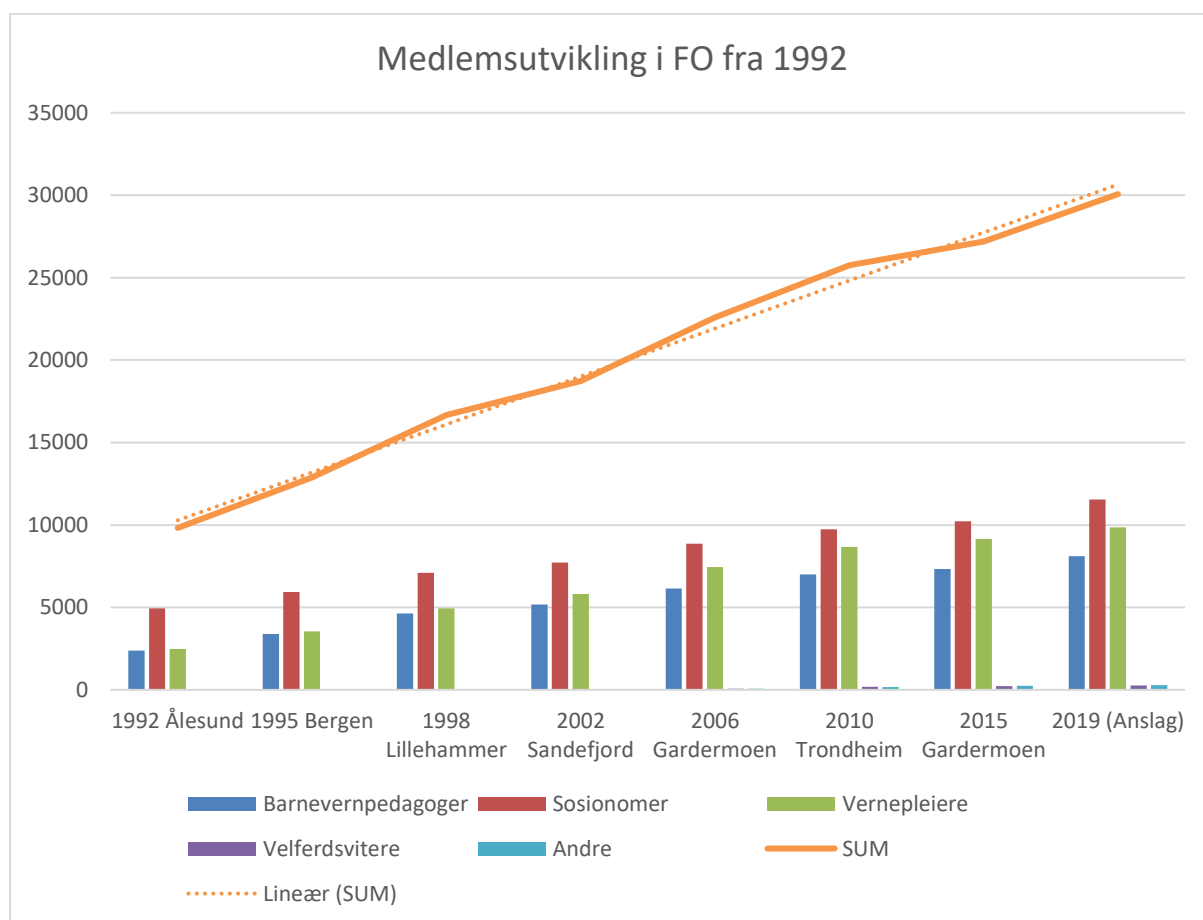
Balansen mellom de tre store profesjonene er endret i løpet av perioden. Mens sosionomene i 1992 var like mange som barnevernspedagogene og vernepleierne til sammen, er situasjonen i dag at de tre er mer eller mindre likevektige.

Fra 2010 åpnet FO også for yrkesgruppa velferdsvitere. Forbundet har også et visst innslag av medlemmer med annen utdanning som er tatt opp etter søknad. Begge disse gruppene er imidlertid svært små i forhold til de tre hovedprofesjonene.

Ingen stagnerende medlemsvekst

Takten på medlemsveksten har svingt noe fra periode til periode. Forholdsvis svake resultater etter 2010 kunne tyde på at forbundet var på vei inn i en periode med stagnerende medlemsvekst. De to siste årene (2018/2019) har imidlertid veksten tatt seg opp, og de svakere medlemstallene i perioden 2011–2016 bør derfor antakelig tilskrives andre årsaker enn langsiktige trender.

Figur 1 viser veksten for de enkelte profesjonene og samlet vekst i hele perioden.

Andelen yrkesaktive stabil

Utviklingen av antall yrkesaktive medlemmer i FO er svært parallell til medlemsutviklingen generelt. Selv om antall pensjonistmedlemmer har økt betydelig, særlig fra 2010, har nye, unge yrkesaktive kommet til. Andelen yrkesaktive har i hele FOs historie svingt mellom 75 og 80 % av antall medlemmer totalt. Det er ingen tegn til at dette vil endres på kort sikt.

Situasjonen på arbeidsmarkedet

Antall yrkesaktive barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere i feltet har vært jevnt stigende i hele perioden. De tilgjengelige sammenliknbare statistiske seriene (fra 2008) viser en vekst på mellom 1000 og 1500 sysselsatte med en av våre tre profesjoner årlig. Brorparten av disse nye sysselsatte kommer i helse- og sosialsektoren. Her svinger tallet rundt 1100 årlig. Det er dermed ingen tegn til at rekrutteringsgrunnlaget for nye FO-medlemmer er i ferd med å «tørke ut».

Fallende organisasjonsprosent

Det forholdsvis høye tallet på «nye» sysselsatte barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere, både i helse- og sosialsektoren og i arbeidsmarkedet generelt, har betydd at andelen som er FO-medlemmer, har sunket. I helse- og sosialsektoren har forbundets andel av de sysselsatte med våre profesjoner gått ned fra 69 % i 2008 til 59 % i 2017. Organisasjonsgraden gikk imidlertid opp igjen til 60 % i 2018. Om vi ser på arbeidsmarkedet som helhet, har andelen FO-medlemmer sunket fra 59 prosent i 2008 til 46 prosent i 2018.

Konkurransesituasjon og uorganiserte

For grupper med høyskoleutdanning er organisasjonsgraden i offentlig sektor beregnet til mellom 80 og 85 %. Dermed kan vi anslå at 15–20 % av våre profesjoner i offentlig sektor er uorganiserte.

I privat sektor er antallet uorganiserte prosentvis mye høyere. Her er det kun mellom 40 og 50 % som er fagorganisert.¹ I 2018 var nesten 20 % av barnevernspedagogene, sosionomene og vernepleierne som jobber i helse- og sosialsektoren, ansatt i privat sektor (ideelle og kommersielle private virksomheter). Det er dermed grunn til å tro at antallet uorganiserte er forholdsvis betydelig i denne sektoren.

Av de med våre profesjoner som ikke er medlemmer i FO, må vi dermed regne med at om lag halvparten er uorganiserte. Den andre halvparten er medlemmer av andre forbund. Det er ingen grunn til å legge skjul på at FO siden 2015 har opplevd mer skjerpet konkurranse fra forbund både i Unio (Akademikerforbundet, Utdanningsforbundet) og i YS (Delta). Vi har også en viss konkurranse fra Forskerforbundet (i høyskolesektoren) og Lederne (i arbeidsmarkedsbedriftene).

Samtidig er det helt klart at den viktigste konkurransen fortsatt kommer fra LO-forbundene. Særlig Fagforbundet rekrutterer aktivt blant våre profesjoner. I tillegg har vi konkurranse fra andre forbund i LO på avgrensede områder (for eksempel NTL i NAV Stat, NFF i Kriminalomsorgen og FLT i arbeidsmarkedsbedriftene).

---

¹ Kristine Nergaard: Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2016/2017, Fafo-notat 2018:20.

Fortsatt det overlegent største forbundet for våre profesjoner

Det er imidlertid ingen grunn til å la være å slå fast at FO i dag er det overlegent største og viktigste forbundet for våre profesjoner. Vi er det eneste forbundet som kan stå fram som reelle representanter for profesjonene, og som på en troverdig måte kan føre fram profesjonenes agenda og interesser, både i tariffpolitikken og i profesjonspolitikken.

Et strategisk utgangspunkt for vekst

Denne analysen forteller oss at FO har en strategisk mulighet for videre vekst. Vi er ikke i den situasjonen mange andre LO-forbund befinner seg i.

- Vi har et voksende arbeidsmarked for våre profesjoner.
- Vi har klart å opprettholde den høye andelen yrkesaktive, noe som innebærer at vi har evnet å rekruttere unge medlemmer.
- Vi har et «uberørt» omland av uorganiserte med våre profesjoner.
- Vi har de siste to år reversert en situasjon med stagnerende medlemsvekst.
- Vi har et strategisk gunstig utgangspunkt som det eneste troverdige profesjonsforbundet.

FOs medlemstilbud

De undersøkelser vi har gjennomført blant medlemmene, konkluderer med at de to viktigste sakene for dem er lønns- og arbeidsforhold og profesjon. Medlemsvekst forutsetter derfor at vi kan levere på disse to områdene.

Når det gjelder det profesjonsfaglige tilbudet, leverer FO godt og er overlegne konkurrentene. Fontene og Fontene forskning, godkjenningsordningene, yrkesetikken, lokal profesjonsfaglig aktivitet, de profesjonsfaglige stipendene, Vernepleierportalen samt FO-dagene er profesjonsrettede medlemsfordeler ingen andre forbund kan tilby. Det er FO som prioriterer arbeidet for å sikre profesjonenes plass i tjenestene og forbedre vilkårene for profesjonsutøvelsen, og dette må fortsatt ha en sentral posisjon i forbundets utadrettede arbeid og synliggjøres i forbundets kommunikasjonskanaler.

Når det gjelder arbeidet for bedre lønns- og arbeidsforhold leverer også FO godt på mange områder. Vi synliggjør og kjemper for profesjonenes interesser i tariffpolitikken (uttelling for utdanning, likelønn) og vi gjør det godt i lokale forhandlinger. Vi er også i front på en del områder som har betydning for arbeidsmiljø og profesjonsutøvelse (vold og trusler, bemannings- og kompetansekrav).

FO har imidlertid mer å hente når det gjelder et godt utbygd klubb- og tillitsvalgtapparat. I en rekke kommuner og på en rekke arbeidsplasser mangler vi tilstedeværelse og tillitsvalgte. Mye tyder på at dette er den største utfordringen forbundet står overfor i rekrutteringsarbeidet. Her har for eksempel Fagforbundet, rett og slett i kraft av sin størrelse, en stor fordel. Blant dem som melder seg ut av FO, er den vanligste begrunnelsen at det ikke finnes noen tillitsvalgte lokalt, at det ikke finnes andre FO-medlemmer på arbeidsplassen, eller at man som medlem ikke har fått god nok oppfølging lokalt.

En del synes at fagforeningsmedlemskapet er for dyrt. Medlemskontingenten i FO er imidlertid ikke svært forskjellig fra andre sammenliknbare forbund (som for eksempel andre LO-forbund). Noen av forbundene utenfor LO har lavere kontingent, men medlemsfordelene som ligger i medlemskapet, er da også tilsvarende dårligere. Mye tyder allikevel på at medlemskontingenten i FO har nådd en øvre grense, og at det på sikt bør utredes om kontingenten kan reduseres.

Når det gjelder andre typer medlemsfordeler (forsikringer etc.), er FO stort sett på samme nivå som konkurrentene. Mange av medlemsfordelene er da også felles gjennom LO Favør. Ett unntak er Fagforbundets stipendordning til videreutdanning, som gir dem et konkurransefortrinn som bare delvis veies opp av våre profesjonsfaglige stipender.

FOs framtid – studentene

Verving av studenter har vært og er fortsatt FOs viktigste kilde til vekst. Det begynner mellom 2500 og 3000 nye studenter på våre profesjonsutdanninger hvert år, og vi har et attraktivt og billig medlemstilbud til studentene.

For å gi studentmedlemmene et best mulig helhetlig tilbud har FO etablert FO-Studentene som en selvstendig organisering i forbundet, med eget handlingsprogram, egne vedtekter og egen ledelse. Driften av FO-Studentene koster forbundet ca. 1,5 millioner kroner årlig. I tillegg kommer en heltidsansatt studentkonsulent ved forbundskontoret.

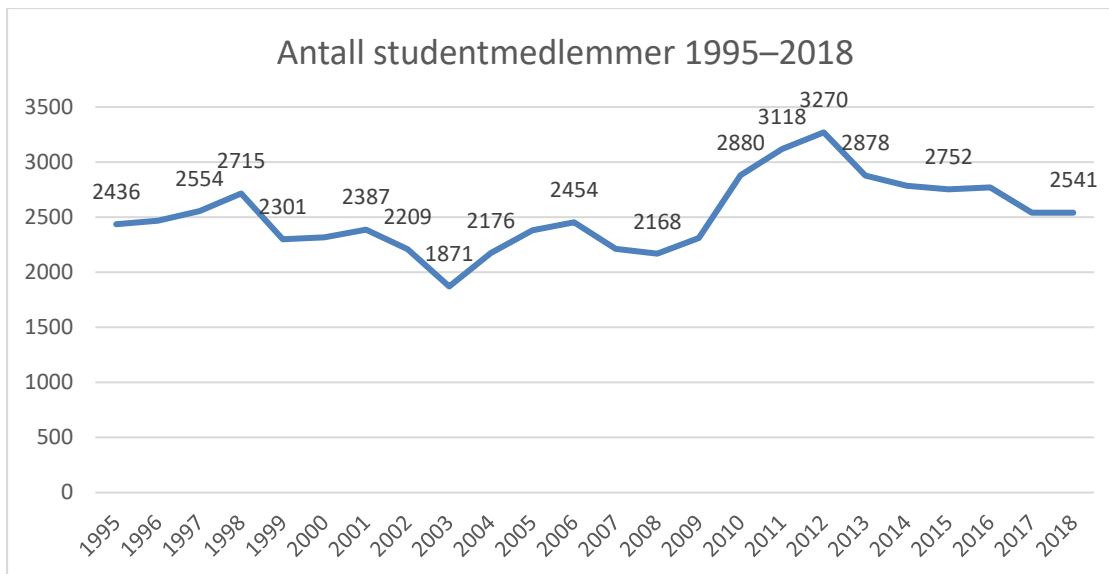
Arbeidet med å verve studentmedlemmer betyr:

- Verveaksjon ved studiestart (høst) hvert år, spesielt innrettet mot førsteårsstudentene
- Etablering av lokallag av FO-Studentene med aktivitet på studiestedene
- Besøk på studiestedene hvert vårsemester med jobbsøkerkurs eller annet innrettet mot avgangsstudentene

Studentene får det første semesteret gratis. Deretter er medlemskontingenten 250 kroner pr. semester. Denne kontingenten er avtalt LO-forbundene imellom.

Alle FOs avdelinger unntatt tre (Hedmark, Buskerud, Vestfold) har aktuelle studiesteder i sitt fylke, og studentvervingen foregår i et samarbeid mellom FOs fylkesavdelinger og FO-Studentenes lokallag på det enkelte studiested. FOs studentkonsulent og FO-Studentenes sentralstyre hjelper til ved behov. Arbeid med verving av studenter høst og vår og arbeid med etablering og skolering av FO-Studentenes lokallag er en viktig arbeidsoppgave for fylkesavdelingene.

Studentvervingen skal ha samme intensitet hvert år. Hovedkriteriet på suksess er hvor stor andel av FO-Studentene som organiseres, og særlig hvor stor andel av avgangskullet hvert år som er medlemmer.

Figuren over viser at antallet studentmedlemmer svinger en del fra år til år, med en topp i perioden 2010–2013. Likevel må vi kunne si at antall studentmedlemmer har vært forbausende stabilt på mellom 2500 og 3000 studentmedlemmer helt siden nittitallet. Siden opptakstallene, i alle fall fra 2005, har vært stabile, betyr dette at det kun er 1/3 av de aktuelle studentene som er medlemmer i FO-Studentene. Organisasjonsgraden varierer betydelig fra studiested til studiested, og fra utdanning til utdanning, med et sprik fra 10 til 70 % av mulige studenter.

Siden studentrekrutteringen foregår kontinuerlig i et treårsløp, er organisasjonsgraden noe høyere blant tredjeårsstudentene. De siste årene har andelen FO-studenter i avgangskullet svingt mellom 38 og 47 % av antallet avgangsstudenter totalt.

Med de medlemsfordelene som faktisk ligger i dagens studentmedlemskap, burde det være mulig å øke andelen FO-studenter. Det bør derfor i kommende landsmøteperiode gjennomføres en systematisk gjennomgang av studentarbeidet. Denne gjennomgangen bør blant annet innhente erfaringer fra andre profesjonsorganisasjoner (sykepleierstudentene, pedagogstudentene) for å kartlegge eventuelle gode organisatoriske eller politiske grep for å styrke FO-Studentenes posisjon på utdanningsstedene.

LO har planer om å starte opp LOs studentforum ved utdanningsstedene i Norge. I første omgang er det planer om å etablere studentforum ved Universitetet i Tromsø, ved NTNU i Trondheim, på Høgskolen i Volda og i Bergen, på Høgskolen Kristiania i Oslo og på Universitetet Agder i Kristiansand. Det er viktig at både FOs fylkesavdelinger og FO-Studentene er tett på dette arbeidet, slik at vi kan skape synergier og unngå konkurranse.

FOs ryggrad – yrkesaktive medlemmer

Yrkesaktive medlemmer er ryggraden i enhver fagforening, og i FO utgjør den yrkesaktive andelen av medlemsstokken et sted mellom 75 og 80 %. Disse mellom 22 000 og 23 000 medlemmene jobber i hovedsak i helse- og sosialsektoren, men

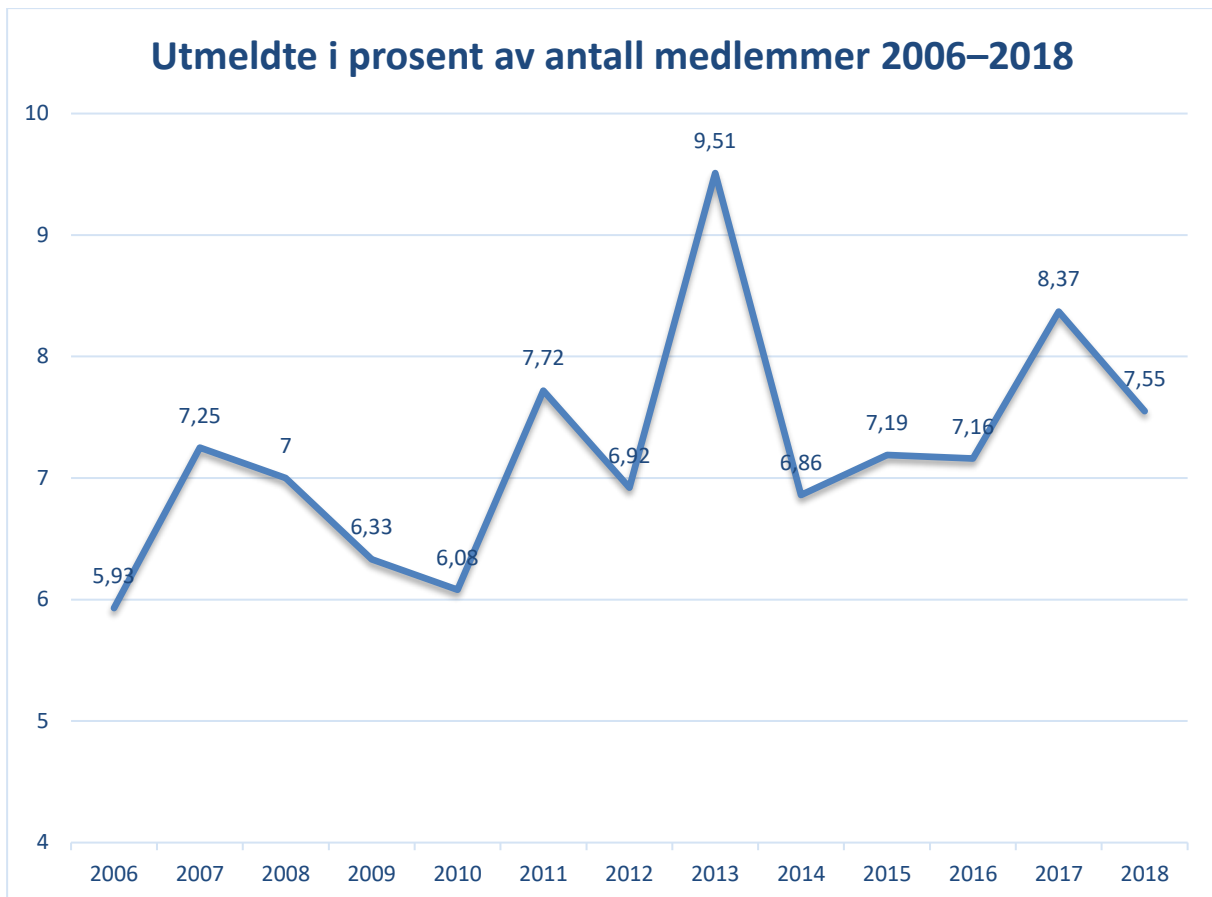
sektorens utvikling de siste tiårene betyr at de tilhører en rekke ulike tariffområder, slik tabellen under viser:

Tariffområde	Antall medlemmer	Prosent
Kommunenes Sentralforbund	13 300	60 %
Spekter	2 500	11 %
Staten	2 300	10 %
Oslo kommune	1 600	7 %
Virke	1 000	4 %
NHO Service / Aberia	600	3 %
Andre / uten avtale	600	3 %

Alle de ulike tariffområdene har sine egne utfordringer, og for å gi et godt og likeverdig tilbud til alle de yrkesaktive medlemmene må FO ha et tillitsvalgt- og rådgiverapparat som har høy kompetanse på samtlige områder. Dette fordrer at forbundet i den kommende landsmøteperioden legger spesiell vekt på klubbygging, rekruttering og skolering av tillitsvalgte, styrking av forbundskontorets kapasitet på området, samt styrking av fylkesavdelingene. Det vises i denne sammenhengen til landsstyrets forslag til landsmøtets sak 8.1 Organisasjonsutvikling, som inneholder en omfattende drøfting av utfordringene, samt en rekke forslag til tiltak for neste landsmøteperiode.

Medlemsbevaring

Kurven under viser gjennomstrømningen i forbundet i perioden 2006 til 2018 (antall utmeldte i prosent av antall medlemmer). Procentsatsen varierer noe fra år til år, med 7 % som et gjennomsnitt for hele perioden. Med nåværende medlemstall betyr dette rundt 2000 utmeldinger pr. år. For å oppnå en medlemsvekst på 1000 medlemmer må vi derfor i praksis rekruttere 3000 nye. Dette forteller noe om hvor viktig det er med medlemsbevaring.

En viss gjennomstrømning i forbundet er normalt. Noen går over til helt andre fagfelt, og ikke alle som går av med pensjon eller over på trygdeytelser, ser nytten av å opprettholde medlemskapet.

Likevel vet vi at målrettet innsats for å hindre utmeldinger nytter. Medlemmer som flytter, bytter jobb eller bytter medlemsstatus, kan fort komme på etterskudd med kontingenten. Ved hjelp av dataverktøy har FO de siste årene gjort det mulig for fylkesavdelingene å ta direkte kontakt med dem som står i fare for å bli utmeldt. Muligheten for å vinne tilbake medlemmene ved direkte telefonkontakt er ofte god.

Ordningen med at det er fylkesavdelingenes ansvar å ta kontakt med dem som står i fare for å bli utmeldt, bør videreføres, men det bør også diskuteres om det er andre mulige grep for å redusere antall utmeldinger.

For dem som aktivt melder seg ut på grunn av misnøye med medlemstilbudet, er, som tidligere nevnt, manglende lokal tilstedeværelse den hyppigste grunnen. Derfor vil det i siste instans være klubbygging og aktive lokale tillitsvalgte som er det viktigste tiltaket for å forebygge utmeldinger.

«LO for alle»

I kommende periode vil LO som helhet gjennomføre satsingen «LO for alle». Prosjektet har som formål å øke andelen LO-medlemmer med høyere utdanning. Etter planen skal prosjektet startes opp fra årsskiftet 2019/2020 og i første omgang

vare i tre år. Dermed vil dette være en sentral aktivitet i den kommende landsmøteperioden.

Prosjektet vil inneholde en rekke elementer. Blant annet legges det opp til kunnskapsinnhenting gjennom en opinionsundersøkelse og fokusgrupper, utarbeidelse av en helhetlig kommunikasjonsstrategi og kampanjeframstøt. Dette vil finansieres av LO.

I tillegg foreslås det at prosjektet organiseres etter mønster fra serviceprosjektet. Dette innebærer at det ansettes 6–8 prosjektsekretærer knyttet til de deltakende forbundene. LO støtter forbundene økonomisk. Disse prosjektsekretærene er altså ansatt i forbundene, men det er LO som er fagansvarlig. Prosjektsekretærene vil møtes 4–5 ganger pr. år for faglig oppfølging og diskusjon.

FO har fått tildelt én av disse prosjektsekretærene, og satsingsområdet vil være å øke antall medlemmer innenfor privat velferd (både ideelle og kommersielle organisasjoner) samt å øke antall medlemmer blant lærerne på våre profesjonsutdanninger.

Prosjektet vil være klare på at enkeltforbunds interesser ikke kan settes foran fellesskapets beste – at vi ikke kan bringe den interne organisasjonskampen inn i prosjektet. Behovet for tidlig og tydelig avklaring av organisasjonsgrenser samt en pragmatisk holdning blir viktig for at kampanjen skal bli vellykket. At fagansvaret for prosjektsekretærene legges til LO og ikke til forbundene, vil kunne bidra til å oppnå dette.

Vedlegg:

Skriv inn vedlegg her.